

Watch Dog („Őrkutya”)

8. FÜZET

**Szerkesztette:
Dr. Béneyi Andrásné
Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége**

**Kiadja: a Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos szövetsége
Felelős kiadó: Dr. Béneyi Andrásné**

Megjelent: 500 példányban, a ZORO Stúdió Kft gondozásában

**A programot támogatja: a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium,
a TRUST-Intézményi Támogatások Program (Soros Alapítvány) és a
Szociális Szakmai Szövetség**

TÖRVÉNYES TÖRVÉNYTELENSÉG – AVAGY MIÉRT NEM KÉRNEK SEGÍTSÉGET A GYEREKEK? BEVEZETÉS ERIK TÖRTÉNETÉHEZ

„Amit Petikének nem adunk meg,
az Péternek sosem lesz.”

dr Bényi Zsolt

Erik történetét régóta készülök megírni. Talán azért is, mert több mint két évtizedes család és gyermekvédelemmel foglalkozó múltam alatt ritkán fordult hozzám gyerek vagy fiatal levélben-konkrét kérdéssel-kéréssel. És úgy tudom, ez az országos tapasztalat is. Az ombudsmanokhoz, gyámhatóságokhoz és hivatalokhoz, a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatokhoz, a védőnőkhöz és gyerekorvosokhoz, de még a civil szervezetekhez is nagyon ritkán fordulnak gyerekek és fiatalok segítségért. A gyakorlati tapasztalat az, hogy általában felnőttek kérnek segítséget a gyerekek és fiatalok érdekében-védelmében. Érdeemes lenne nekünk, akiknek szakmánk-hivatásunk a gyermekvédelem, végiggondolni ezt is: hogyan kerülhetnének hozzánk közelebb a gyerekek? Mit kellene tennünk azért, hogy bátran forduljanak hozzánk gondjaikkal-problémáikkal, és ne kelljen félniük attól, hogyha segítséget kérnek, még nagyobb bajba kerülhetnek? És ha segítséget kérnek tudunk-e valóban érdemben segíteni Nekik? Mik azok a jogszabályi vagy akár erkölcsi-etikai-pszichológiai gátak bennünk, amik nehezítik a hatékony segítségnyújtást? Kapnak-e és ha igen, milyen segítséget kapnak a gyerekek és a hozzájuk közel álló vagy éppen őket befogadni kívánó felnőttek problémáik megoldásához? És mi van a szakemberekkel? Tudnak-e, akarnak-e teamben dolgozni egy-egy gyerek érdekében vagy elbeszélnek egymás mellett, esetleg intézkednek egymás feje felett? Az intézkedések valóban a gyerek/ek érdekében történnek, vagy netán gyakran védjük a szakma és a saját presztizsünket, elképzeléseinket, valósnak hitt szakmaiságunkat? Hogyan is történt és történik ez évekkal a gyermekvédelmi törvény bevezetése után? Miért nincs a gyerekeknek és fiataloknak valódi érdekvédelmi szervezetük és miért nem segítünk nekik mi felnőttek, hogy létrejöjjenek ilyenek? Lehetséges, hogy a gyerekek érdekei ütköznek a felnőttek érdekeivel?

Az esetet két levél leírásával és a hozzájuk fűzött kommentárokkal fogom bemutatni. Ezekből reményeim szerint ki fog derülni, hogy hogyan is történt az, hogy egy 13 éves kisfiú kérése ellenére is csak a kérést követő egy év múlva került kihelyezésre a gyermekotthonból az őt látogató nevelőszülői családba. Megpróbálom bemutatni ennek az esetnek a kapcsán, hogy hogyan történt ez akkoriban, és hogy hogyan történne ma, amikor a gyermekvédelmi rendszerbe beléphet a gyermekjogi képviselő, hogy segítse a gyerekek jogainak érvényesülését. Az esetismertetés után

bemutatom az eset jogi és pszichológiai hátterét. Befejezésül röviden leírom, hogy mi van ma Erikkal, hogyan él most, hogy már nagykorúvá vált és négy éven keresztül volt alkalma megtapasztalni, hogy milyen egy ép, egészségesen működő család.

Az első levél, amit itt ismertetni fogok, V.Erika levele. Erika ezt a levelet 2000.júliusában írta és annak az Egyesületnek címezte, melynek akkoriban vezetője voltam. Ez a civil szervezet már akkor is egy országos nevelőszülői hálózatot működtetett. Ez a levél volt a kiindulópontja a történeteknek, legalábbis én ekkor kerültem a képbe. Erika a 18. születésnapján írta a levelet, amikor kikerült a gyermekotthon falai közül. A levélben kiírta a gyerekek és a dolgozók nevét, én ezt természetesen nem teszem meg. A levél tartalmát egyebekben teljesen az eredetinek megfelelően közlöm.

Tisztelt V.D.!

Testvérem V.Erik, valamint két másik intézeti gyermek P.R. és P.T. ügyében szeretnék önökhöz fordulni. V.Erik 13 éves, aranyos, szőke fürtös kisfiú, tévében is szerepelt már és színházban is. Szépen énekel és táncol, közkedvelt kisgyerek. 5 éves kora óta az intézetben van. Apánk meghalt, anyánkkal rendszeres a kapcsolattartás, de a lakáskörülmények és anyánk cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezése miatt nem kerülhet haza. Az intézeti körülmények viszont nem megfelelőek Erik számára. Érzelmileg megviseli, nem érzi magát jól ott. Nagyon szigorú, rideg nevelői vannak, egy időben rágta is a körmét a kisfiú, ezért öngyújtóval megégették a körmét. Az igazgatónő egy fegyelmi tárgyalással és írásbeli figyelmeztetéssel elintézte az egészet. A gyerek régebben ágyba vizelt, ezt akupunktúrával szüntették meg. A dadogása még nem múlt el. A nevelők rendszeresen verik az ottani gyerekeket, ha egyest hoznak az iskolából, büntetésből nem engedik haza őket több hétig. A kisfiú gyakran szomorú, kedvetlen. A környezetében nem bízik, mert felnőttek-gyerekek egyaránt becsapták őt (pl. fényképezőgépét, pénzét nem adták vissza.)

Erik nagyon szeretne kikerülni. Minden vágya az, hogy tagja lehessen egy olyan családnak, akik értékelik és szeretik őt és akinek nem csak akkor jár ki ez a szeretet, ha „jó jegyet” hoz haza.

P-k testvérek. Egy másik csoportban vannak. A gyerekek kiközösítik őket, velük nem játszanak, nem beszélgetnek. Sőt a nagyobb gyerekek ütik, verik és terrorizálják őket. A felnőttek is csak büntetik a gyerekeket, durvák, sőt agresszívak velük, ököllel ütik a gyerekek fejét. R.12 év körül van, T.8 éves. Nagyon erősen kötődnek egymáshoz, így feltétlenül egy családba kellene kerülniük. Azért nem mehetnek haza, mert a szüleik alkoholisták.

Nekem már régóta kapcsolatom van akerületi Diákjogvédő Irodával, az önök címét is innen tudtam meg. Nagyon szeretném, ha segítenének a gyerekeknek és nekem visszaszólnának arról, hogy sikerült-e valamit intézniük. Címem:.....az intézet igazgatónöje: cím, telefon, elérhetőség. Ha nem tudnak nevelésbe fogadni a gyerekeket, legalább hétvégekre vigyék el őket.

Köszönettel: V.E.

Ui: Kérem, hogy feltétlenül írjanak válaszlevelet nekem! Címem:....A levélhez mellékelem a gyámi hatósági felülvizsgálatának az eredményét. Ezt legyenek szívesek visszaküldeni.

A levél elolvasása után rengeteg dilemma merült fel bennem. Akkoriban még nem volt körülöttem team, akikkel megbeszélhettem volna a teendőket, a kompetenciahatárait, a bennem felmerült kérdő - és felkiáltójeleket. Akkor-közel fél évtizeddel ezelőtt-még nem voltak gyermekjogi képviselők sem. Ma már valószínűleg a szóban forgó gyermekotthon gyermekjogi képviselőjéhez továbbítanám ezt a levelet és erről értesíteném a levélíró Erikát. Akkor nem tudtam, mit tegyek a levéllel. Úgy éreztem, azonnal továbbítanom kellene az ombudsmannak, a Nemzeti Családvédelmi -és Szociálpolitikai Intézetnek...közben kétségeim is voltak. Hiszen egy gyermekvédő intézmény felelős vezetője is voltam. Mit szólnék én, ha egy gyerek vélt vagy valós sérelméért, esetleg csak mert haragszik valakire, vagy az egész világra, egy másik intézmény vezetőjének ír egy ilyen levelet rólunk. A levél címzettje anélkül, hogy meghallgatna bennünket, akik érzésünk szerint mindent megteszünk a gyerekekért és még szóban se bántjuk soha őket, nem hogy tettelesen, nos, ha hitelt adna a gyerek szavának, levelének és anélkül, hogy bennünket megkérdezne, felsőbb fórumokhoz fordulna? Bizonytalan voltam és nem volt kivel megbeszélnem ezt a dilemmát. Azt az egyet tudtam, hogy nem hagyhatom válasz nélkül a levelet, -és azt is, hogy amennyiben lehetséges segítenünk kell a gyerekeknek-ha a levél tartalma fedi a valóságot és a gyerekek kívánsága is ez. Feltételeztem, hogy ez így van.

Stratégiám a következő volt:

1. Telefonon megbeszélni egy személyes találkozót V.Erikával.
2. Találkozni Erikával, az ő szájából meghallgatni a történetet és megtudni róla és a gyerekek helyzetéről minél többet.
3. Amennyiben valósnak-hitelesnek gondolom a történetet és Erika a velem való beszélgetés után is kitart a levélben írt állításai mellett, megismerkedni Erikával és az édesanyjával.
4. Ha mindhárman megerősítik és az én meggyőződésem is az lesz a beszélgetések után, hogy Erik és a levélben említett gyerekek érdeke az lenne, hogy nevelőszülői családba kerüljenek, akkor megkeresni a gyermekotthon igazgatóját, aki egyben a gyerekek gyámja is és vele beszél-

ni. Ha az igazgatónő segítőkész és együttműködő, akkor nevelőszülőt vagy nevelőszülőket keresünk a gyerekeknek, ha nem, akkor további lépések megtételét kell átgondolni.

Az események kronológiai sorrendje:

1. Erikát felhívtam telefonon és találkoztunk. Értelmes, nyitott, 18 éves fiatal, aki ugyanazokat erősítette meg szóban is, amiket a levélben leírt. Nem dramatizálta túl a történetet, az öccsének kért segítséget. Ekkor mondta el, hogy ő a napokban töltötte be a 18. életévét, így végre kikerülhetett az intézet falai közül és megígérte már régen az öccsének, hogy amint nagykorúvá válik segít neki abban, hogy neki se kelljen többé intézetben élnie. Erika elmondta, hogy neki nem volt sok problémája az intézet falai belül sem, mert ő meg tudta védeni magát, de Erik nem olyan, mint ő volt, a kislány sokkal védtelenebb és kiszolgáltatottabb. Azt is mondta, hogy már mindenkire fordult segítségért, az Ombucmanhoz is, de senki nem ült le vele beszélgetni, senki nem segített eddig.
2. Felcserélődött a sorrend, mivel Erik csak egy hét múlva mehetett haza az édesanyjához, az igazgatónő viszont már telefonbeszélgetésünk másnapján tudott fogadni. Nem ragaszkodtam az eredeti elképzelésemhez, tudtam, hogy így sokkal kollegálisabb, hogy a bejelentés után azonnal az intézményvezetőt keresem meg és az ő segítségét kérem.
3. Az intézmény igazgatónője nagyon pozitívan fogadta a kérésemet. Elmondta, hogy Erika mindig nagyszájú lány volt, amolyan igazság bajnoka és Eriket is állandóan tüzei. Egyáltalán nem bánja, ha Erik elkerül a gyereketthonból, sok kellemetlenségtől fognak megszabadulni. Elmondta, hogy egyáltalán nem irigyli azt a családot, de még azt a szervezetet sem, akikhez Erik kerülni fog és akik kapcsolatban lesznek ezáltal Erikával is. Felvilágosított arról is, hogy Erik nehezen kezelhető és nem tanul - nem sok pozitív tulajdonságot mesélt el a kislányról, bár elmondta azt is, hogy igaz, amiket Erika a levelében írt, valóban szerepelt a gyerek a televízióban és a rádióban is. Egyértelműsítette, hogy nem gördít akadályt az elé, hogy Erik nevelőszülőkhöz kerüljön, de a másik két gyerekekkel ne foglalkozzak, velük nincs semmi probléma, jól érzik magukat az intézmény keretein belül. Behívta a másik két gyerek nevelőjét, aki megerősítette az általa mondottakat és sok jót mondott a P gyerekekről. Úgy gondoltam nincs jogom ragaszkodni ahhoz, hogy a levélben említett másik két gyermek sorsa merre alakul, -ez a gyámjuk feladata, joga és kötelessége. Bár lelkiismeretfurdalásom volt a másik két gyerek miatt, mégis éreztem kompromisszumot kell kötnöm. Végül is a levelet Erik nővére írta Erik érdekében, így most az ő sorsának elrendezésére kell törekednünk. Az igazgatónő láthatóan megkönnyebbülve vette tudomásul ezt a kompromisszumkészséget és megígérte, hogy segít Eriknek, akár már másnap is mehet hozzá a nevelőszülő ismerkedni. Ez alkalommal beszélhettem Erikkel

is és az őt ismerő és vizsgáló pszichológussal. Mindketten örültek, hogy Erik sorsának rendezésére van kilátás.

4. Az Erikkel való találkozáskor megbeszéltük, hogy hétvégén megkeressük Erik édesanyját és vele is beszélünk. Mivel Erik elmondta, hogy vidéken szeretne élni teljes családban, ahol kertés családi ház van és állatok is vannak, ilyen családot kerestünk neki. Erik édesanyjához hétvégén az Eriket majdan nevelni szándékozó család nevelőszülői tanácsadójával mentem ki.
5. Családlátogatás Erik édesanyjánál. Az anya nagyon bizalmatlanul fogadott bennünket, alig akart beengedni, félt, pszichiátriai beteg, ami azonnal észrevehető rajta. "Apuci-apuci te vagy?" -kiabált ki az ajtón - Eriket, a fiát várta, őt szólította így...Amikor mégis bejutottunk a kis egy helységes lepusztult lakásban viszonylagos rend és tisztaság volt. Megtudtuk, hogy az anya nagyon nagy szegénységben él a kis rokkantnyugdíjából. A lakás fűthetetlen, így Erik telenként csak kéthetente vagy havonta tud hazajárni. Viszont az anya minden héten látogatja a gyereket a gyermekotthonban, ami nem kis dolog, főleg télen. A gyerekotthon kb. másfél órára van az anya lakásától, az odajutás csak többszöri átszállással lehetséges, nagyon fáradtságos az út. Az anya minden látogatás alkalmával beszél a gyerek nevelőivel és ha hazamehet a gyerek vele, akkor együtt mennek haza, ha pedig nem, akkor egyedül hazamegy. Eriket vissza is kíséri minden alkalommal a gyerekotthonba, így a legtöbb hétvégén az anya hat órát utazott azért, hogy együtt tölthesse a hétvégét a gyerekével.
6. Erik az egész nyarat azzal a családdal töltötte, akikhez szeretett volna kikerülni, de a hivatalos szervek nem intézkedtek. Eriknek szeptember 1-én vissza kellett mennie a gyerekotthonba. Továbbra is látogattam Eriket, a nővérét és az édesanyját. Eltelt az év és nem történt semmi. Rajtam kívül már senki nem bízott abban, hogy Erik sorsa rendeződni fog és kikerülhet a nevelőszülői családba.

A következő feljegyzés 2001.február 03-án történt, több mint fél évvel azután, hogy megkaptam Erika levelét.

Feljegyzés /részlet/

„...teljesen megdöbbsentünk azon az érzelmi intelligencián, pozitív hozzáálláson, ahogy az anya fia sorsához viszonyult. Elmondta, hogy rettenetes élményként élte át a TEGYESZ-ben azt az előzetes egyeztetést, amin végül is azt írta alá remegő kezekkel ,hogy nem ért egyet a fia családba kerülésével. Elmondta, hogy átbeszélte a gyerekeivel és bár a családgondozója azt mondta neki, hogy ez, hogy elkerül a gyereke egy idegen családba, azt jelenti, hogy ő ezután egyáltalán nem láthatja majd a kisfiát, ennek ellenére is elment a legközelebbi elhelyezési tárgyalásra.

Elment rohanva, félve, remegő térdekkel a TEGYESZ-be és hozzájárult volna, hogy gyermekét T-re helyezték családba. Mert hiszen ezt szeretné a gyerek is és ezt javasolja a gyereketthon is. Csak éppen elfelejtették őt értesíteni arról, hogy az értekezlet most elmarad.

Erik megerősítette, hogy mindez így történt és ő változatlanul T-re szeretne kerülni.

Szeretném megjegyezni, hogy minden tiszteletünk és megbecsülésünk ezé a vér szerinti szülőé, aki ellentétben a TEGYESZ szakembereivel, saját érdeke ellen is a gyermeke érdekét helyezi előtérbe.

Mert bár messzire utazik a lánya is, képes elengedni a fiát, csak azért, hogy annak jobb-biztonságosabb élete legyen. Kolléganőmmel együtt mindkettőnknek a „Kaukázusi krétakör” édesanyja jutott eszünkbe Erik édesanyjáról.

Változatlanul javasoljuk Erik elhelyezését T-re a nevelőszülői családhoz, de azzal a kitételrel, hogy a gyerek minél gyakrabban látogassa meg az édesanyját és az iskolai szünidőket is nála tölthesse, a családgondozó segítse őket ebben. Amennyiben Erik majd középiskolába kerül, elképzelhető, hogy kollégiumba visszakerülhet Budapestre, ha ő is úgy szeretné és így közelebb kerülhet az édesanyjához. Jelenleg mindenféleképpen szüksége van és valószínűleg lesz is egy őt szerető, neki biztonságot nyújtani tudó háttérre, egy nevelőszülői családra.”

Az ügyben szereplők, akikkel kapcsolatba kerültem

Szereplők: V.Erika a levél megírója, Erik nővére
V.Erik, a gyerek, aki gyereketthonból nevelőszülői családba szeretett volna kerülni
A gyerekek vér szerinti édesanyja
Az Egyesület elnöke és szakmai vezetője, akihez segítségért fordultak a gyerekeknek
A nevelőszülői család, aki sok hónapon keresztül időt, pénzt és fáradságot nem kímélve látogatta, családjában vendégül látta Eriket, tartotta benne a lelket, telefonált, leveleket írt.
A Gyereketthon igazgatónője, nevelői, pszichológusa, akik szintén megpróbálták segíteni abban, hogy Erik minél előbb nevelőszülői családba kerüljön.
A TEGYESZI munkatársai, akik különböző indokokra hivatkozva megpróbálták megakadályozni Erik családba kerülését
A Gyermekjóléti Szolgálat családgondozója, akinek álláspontja semleges volt az ügyben

A Fővárosi Önkormányzat, aki egy válaszlevéllel elintézte az ügyet

2001.áprilisában, tehát közel egy évvel azután, hogy Erika, Erik nővére segítségért fordult Egyesületünkhöz, sikerült Eriket kihelyezni a nevelőszülői családhoz. Ehhez persze sok minden kellett. Mert hiába volt vállalkozó nevelőszülő és hiába szerették volna a gyerek, sőt a vér szerinti szülő is, hogy minél hamarabb családba kerülhessen a gyerek.

Az intézményrendszer nagyon erős és sok-sok törvényre, rendeletre hivatkozva húzta-halasztotta a gyerek kihelyezésének időpontját. Hogy ez a fejetlenség, a bürokrácia, a személyfüggő, hosszú ügyintézés vagy valósan vélt érdekek miatt volt így-nem tudom. Azt gondolom, szerepet játszott ebben az összes itt felsorolt tényező. Az iratok áttanulmányozása közben rengeteg adatra, helyezési értekezletek kiírásáról, majd az időpont táviratilag történő visszavonására akadtam. A korlátozottan cselekvőképes szülő elment a helyezési értekezletre, ott tudta meg, hogy elfelejtették őt értesíteni.

Azután egy másik alkalommal megtartották a helyezési értekezletet. Erről írtam már a Feljegyzésben. Erre az ominózus helyezési értekezletre az anya azzal az elhatározással ment el, hogy aláírja a hozzájárulást, ahhoz, hogy a gyereke egy másik családban nevelkedjen. Ott azonban furcsa dolog történt. Az anyát a családgondozója, aki egyúttal a TEGYESZI munkatársa is, meggyőzte arról, hogy ő milyen lelkiismeretlen szülő, ha lemond a gyerekeről, odaadja egy másik családnak és azután nem fog tudni róla többé, nem láthatja, nem találkozhatnak. És mivel sem az Egyesület részéről sem a Gyermekjóléti Szolgálattól nem volt mellette senki (nem kaptunk meghívót, az anya pedig korlátozottan cselekvőképes!), aki segített volna a döntésben, így azt írta alá, hogy nem járul hozzá a gyereke nevelőszülőhöz való kihelyezéséhez.

Fontos momentumnak tartom, hogy ekkor még nem voltak gyermekjogi képviselők! Ma már-legalábbis remélem, hogy minden ilyen ügyet megismerhetnek és ott lehetnek ezeken a helyezési értekezleten, hogy képviselhessék a gyermek mindenekfelett álló érdekét.

Végül az Egyesület vezetőjének elfogyott a türelme, megunt a gyerekekkel és a szülőkkel való packázást és panasszal élt a TEGYESZI fenntartója felé. Leírta az eseményeket kronológiai sorrendben és hivatkozott arra, hogy a gyereket jogsérelem éri, kérte az intézkedést.

A Hivatal védőmechanizmusa beindult, 30 napon belül megérkezett a válasz az Egyesületbe, amiben jogszabályokra hivatkozva megtudhattuk, hogy a TEGYESZI nem követett el jogsértést-viszont végre összehívtak egy olyan helyezési értekezletet, ahová már az Egyesület képviselőjét is

meghívták, és ahol megszületett a közös döntés 9 hónap után Erik hivatalosan is el lett helyezve a nevelőszülői családba.

Ha ez az eset ma történt volna Erika a Gyermekotthon gyermekjogi képviselőjéhez fordult volna segítségért és nem egy intézkedésben illetéktelen civil szervezethez.

A gyermekjogi képviselő joga és kötelessége ez esetben, hogy megkeresse az ügyben az összes érintett szereplőt és miután megismeri az ügyet 30 napon belül összehív egy esetkonferenciát.

Az esetkonferencián minden valószínűség szerint fény derült volna a gyerekek bántalmazására és arra is, hogy a levélben szereplő mindhárom gyerek kihelyezhető nevelőszülői családba, sőt talán az intézmény több gyereke is elhelyezhető lenne családokba. Rövid időn belül megtörténhetett volna a gyerekek családba helyezése, valamint az intézmény néhány dolgozóinak a fegyelmi felelősségre vonása, hiszen a gyerekek bántalmazása szigorúan tilos!

Az eset jogi háttere

Ma már több mint másfél évtizeddel a Gyermek Jogairól New York-ban elfogadott Egyezmény után alapvetőnek kellene lenni annak, hogy a gyermeki jogok eljussanak és jól látható helyen ki is legyenek függesztve minden gyermekintézménybe.

Legfontosabb az „Egyezmény a gyermekek jogaiért” című dokumentumban az a mondat, hogy: „A szociális védelem köz-és magánintézményei...a gyermeket érintő döntésükben...a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.”

A leírt esetben ez nem történt meg hosszú hónapokon, sőt éveken keresztül. Most nem írok a másik két gyerekről és a többi gyerekről sem az ügyben szereplő közintézményben. Csupán arról, hogy V.Erik aki öt éves korától gyermekotthonban élt és nevelkedett, már nyolc évvel a testvére által megírt levél előtt kikerülhetett volna nevelőszülői családba. De ez nem történt meg, csupán akkor, amikor testvére már nagykorúvá vált és nem félt az esetleges retorzióktól, meg merte fogalmazni a konkrét kérést: testvére kerülhessen ki az intézmény falain kívül, nevelkedhessen legalább ő családban!

Az ügy kapcsán érdemes elgondolkozni az illetékeseknek: -vajon hány gyermek él ma is az intézetek (mai szóval gyermekotthonok) falai között, akik családban is nevelkedhetnének? És vajon miért van ez így? Mi az az érdek, ami erősebb a gyermekek mindenképp felett álló érdekénél

Ezúton is kérném a jelenlegi és jövőbeli gyermekjogi képviselő kollegákat, hogy vizsgálják meg az intézményekben:

- hány gyermek él az intézmény falai között, akik talán szívesebben nevelkednének családokban?!
- vajon hány gyereket ér jogsérelem azáltal, hogy vissza lehetne helyezni a vér szerinti családjába, de ez nem történik meg?
- Hány gyereket ér jogsérelem azáltal, hogy örökbe lehetne adni őket, de ez nem történik meg?
- És hány gyereket ér jogsérelem azáltal, hogy ki lehetne helyezni nevelőszülői családba, de ez sem történik meg?
- Hol van itt a gyerekek mindenekfelett álló érdeke? Hol van az, hogy a gyerekek joga van családban felnőni?

Eriknek, aki ennek a tanulmánynak a főszereplője, sérültek mindezek a jogai. De vajon van-e aki felelős ezért?

Verés, testi fenyítés, bántalmazás

„Senkinek sincs joga megütni egy gyermeket pusztán abból eredően, hogy a gyermek életévének a száma nem érte el a 18-at. A testi épség és a becsület jogi védelme-függetlenül az életkortól megillet minden személyt.”

Sajnos a verés, testi fenyítés, bántalmazás tipikus gyermekjogi probléma. Rengeteg törvény, paragrafus, egyezmény írja le azt, hogy nem szabad a gyermeket sem testileg, sem lelkileg bántalmazni. Pl.: Gyermek Jogairól szóló Egyezmény, LXIV.törvény 19. cikke, vagy az 1993.évi Köznevelésről szóló LXXIX.Törvény 10.§.

A törvény kimondja, hogy:

„A gyermek, illetve a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani.”

De a törvények betartásáért és betartatásáért, valamint a törvények megszegőinek felelősségre vonásáért mi felnőttek vagyunk felelősek. Ezek a törvények a 90-es évek elején megszülettek. Be lettek-e tartva, számon lettek-e kérve Erik és a másik két kisgyerek ügyében?

Emlékezzünk csak vissza Erika mondataira! Miről írt a levelében a 18 éves lány?

„...rágta a körmét a kisfiú, ezért öngyújtóval megégették a körmét.”

„A nevelők rendszeresen verik az ottani gyerekeket.”

„...ha egyest hoznak az iskolából, büntetésből nem engedik haza őket több hétig.”

„...környezetében nem bízik, felnőttek-gyerekek egyaránt becsapták őt.”

„...csak akkor jár ki a szeretet, ha jó jegyet hoz haza.”

„...a gyerekek kiközösítik őket, nem játszanak, nem beszélgetnek.”
„...a nagyobb gyerekek ütik, verik és terrorizálják őket.”
„A felnőttek is csak büntetik a gyerekeket, durvák, sőt agresszívak velük...”
„...ököllel ütik a gyerekek fejét.”

Még ma is elborzadok, ahogy újra olvasom ezeket a sorokat.

Az előbbieken leírt sok negatív tapasztalatot ellensúlyozva szeretném leírni, hogy az elmúlt esztendőben a Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége által volt alkalmam részt venni Angliában egy gyermekvédelmi konferencián, melynek témája a gyermekbántalmazás volt. Ezen a konferencián az Európai Unió tagállamai közül többen is előadást tartottunk, illetve egy-egy bántalmazási eset kapcsán elmondhattuk, hogy hogyan történik az adott országban ugyanannak a konkrét esetnek a kezelése, milyen jogi lehetőségek vannak az eset megoldására. Ott a különböző országok szakembereit hallgatva és a saját megoldásaimat elmondva rá kellett jönnöm, hogy Magyarországon nem elsősorban a törvény szabályozásával van a baj, hanem az emberi hozzáállással, a törvények betartatásával és végrehajtásával. Ebben a tekintetben nagy jelentősége van a gyermekjogi képviselők megjelenésének. Hiszem és remélem, hogy azoknak az ügyeknek az intézése, -mint például Erik esete is - a képviselők megjelenésével és tevékenységével a megoldások már nem személyfüggők lesznek, hanem gyors és hatékony intézkedések fognak történni a gyerekek érdekében. A képviselőknek már nem lesznek kompetenciahatáraik, nem vádolhatják őket illetéktelen beavatkozással, hatáskörtúllépéssel, hanem joguk és kötelességük lesz az ilyen és hasonló esetekben az intézkedés.

A gyermeki jogok érvényesülése és a gyermekek elleni bántalmazás megszüntetése a legfontosabb feladat ma a magyarországi gyermekvédelemben. Törvényeink ebben a tekintetben jók és egyre jobbak.

Ellenben, ahogy dr. Bíró Endre írja, van: „**Egy hiányzó törvény a gyermeki jogok érvényesítéséről.** Merthogy a gyermek a felnőttel ellentétben nem tudja a saját jogait érvényesíteni. És a jogszabályok maguktól nem érvényesülnek.

Dr.Bíró Endre kérdései nagyon relevánsak:

- Elegendők-e az általános jogintézmények és eljárások, amelyekben a törvényes képviselő jár el a gyermek képviseletében?
- Milyen speciális jogintézményt és különleges eljárást lenne szükséges az érdekeltek számára kötelezettséggént előírni?

Ahogy a szerző írja: ma már nem a gyermeki jogok megfogalmazása, és újabb deklarációja a cél, hanem a jogok érvényesülését elősegítő jogalkalmazási technikák és eljárások meghonosítása.

Ennek az egyik módja a gyermekjogi képviselők képzése és munkába állítása.

A leírt eset kapcsán fontosnak tartom még leírni a Gyvt.7.paragrafusának 2. bekezdését:

„A gyermeknek joga van – örökbefogadó családban, vagy más, családot pótló ellátás formájában – a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemre.”

A törvény így fogalmaz:

„Az otthont nyújtó ellátás során a gyermekek helyzetét folyamatosan figyelemmel kell kísérni, illetve azt a törvényben meghatározott...szakértői bizottság véleménye alapján évente...felül kell vizsgálni.”

Otthonnyújtó ellátást biztosít:

- A nevelőszülő a működtető közreműködésével, vagy ha ez nem lehetséges
- Gyermekotthon

Erik és a másik két kisgyermek, valamint sok más gyermek esetében lenne mód a nevelőszülői ellátás biztosítására. Eriknek mégis öt éves korától tizenhárom éves koráig kellett várnia a lehetőségre és utána is hosszú idő után kerülhetett csak be a családba. MIÉRT? Ki a felelős ezekért az anomáliákért?

Erik esetében számtalan jogsérelem történt. Most itt csak néhányat említettem, befejezésképpen tételesen felsorolom az eset jogi hátteréhez azt a hármat, amit ebben az esetben legfontosabbnak tartok.

Az emberi méltóság tiszteletben tartása Gyvt 6/5.

A gyermek nem vonható alá megalázó büntetésnek Gyvt 6/5

A gyermeknek joga van érzelmi biztonságot nyújtó ellátáshoz Gyvt 9/1a

„A gyerekeknek mindenki jót akar úgy általában és elvileg. Konkrétan és gyakorlatilag már nem feltétlenül esik egybe a gyermek jogaival a könnyes szemű és elhivatott szakmai érvelés.”

Ugyanebben az írásban olvasom, ami ennek az egész tanulmánynak a lényegét is megfogalmazza:

„A Magyar Állam tizenegy évvel a Gyermejjogi Egyezmény aláírását követően sem hozta létre azt a gyermejjogi intézményrendszert, amelynek hivatali feladata és hatásköre a gyermejjogi sérelmek figyelése, elemzése, értékelése, „ügyé csinálása” és az állami intézkedések kezdeményezése”

Az eset pszichológiai háttere

Akinek van empátiakészsége annak nem nehéz elképzelni, hogy mit érezhetett Erik az alatt a kilenc hónap alatt, amíg függőben volt, hogy vajon kikerülhet-e a családba. Ahhoz persze, hogy ezt elképzeljük, sokkal

régebbre kell visszamennünk -egészen Erik kicsi korához. Erik öt éves koráig teljes családban élt, volt édesapja, édesanyja és egy nálánál öt évvel idősebb nővére. Szocializációja hasonló volt a többi gyermekéhez. Öt éves volt, amikor édesapja meghalt és édesanyja ebbe a veszteségbe belebetegedett. Az anya nem tudott kilábalni a betegségéből, korlátozottan cselekvőképessé vált és leszázalékolták. A gyerekeit nem tudta nevelni, a két gyerek gyermekotthonba került. Ezentúl Erik ott élt a gyermekotthonban és csak ábrándozhatott a családról. Helyzetét attól sem érezte sokkal könnyebbnek, hogy édesanyja, amikor csak engedte az egészségi állapota, meglátogatta, és az se vigasztalta igazán, hogy nővére megígérte neki, hogy amint nagykorúvá válik, kiveszi Eriket is az otthonból. Nagyon távolinak tűnt még ekkor az az idő.

Erik gyermekkorának középső szakaszát, ami 5-től 12 éves korig tart, -intézetben töltötte. A kisiú ennek az életszakasznak fejlődési feladataként a kötelesség és teljesítmény megértését és elsajátítását, valódi feladatok vállalását és szociális kompetenciák kialakítását ennek megfelelően élte át. Mindig meg akart felelni minden szerepének - ez viszont nem volt könnyű. Hétféteken, ünnepnapokon és szünetekben beteg édesanyja becéző, megengedő, követelésmentes búvkörében, hétköznapokon pedig a teljesítménykényszeres, hideg-rideg gyermekotthon falai között, ahol akkor szerették, ha énekelt, szavalt, jól tanult.

Eriknek egyre több teljesítményzavara volt. Ha egy gyerek iskolai teljesítménye állandóan alatta van, amit képességei megengednének számára, azt **alulteljesítésnek** nevezzük. Erik alulteljesített. Nem tudta, hogy hogyan is értékelje önmagát-**önértékelési zavarai** voltak. Erik számára imádott édesanyja nem állított fel követelményeket-szabályokat, - az iskolában viszont alkalmazkodnia és tanulnia kellett volna. Így ért el a serdülőkorba.

A serdülőkor fejlődési feladatai:

- érzelmi függetlenedés
- a felnőtt ember társadalmi szerepével való azonosulás
- identitás kialakulása
- felnőtt szexuális szerep vállalása

Eriknél a serdülőkori válságban ezeknek a fejlődési vonalaknak az elakadását láthattuk. Ekkor már:

- visszaesett a tanulásban
- gátlásos volt
- neurotikussá vált

Ebben az állapotában ismerte meg a nevelőszülői család. A szakemberek közül többen azt gondolták, az alkalmazkodni képtelen serdülő nem lesz képes családban nevelkedni. És nem is volt könnyű. Sem Eriknek, sem pedig az őt befogadó családnak. Rengeteg segítő beszélgetésre volt

szükség Erik és a nevelőszülői család, Erik és a saját család, Erik és a nevelőszülői tanácsadó között.

Mi van ma Erikkel?

A történet a befejezéséhez közeledik. Erik hosszú küzdelem után végre bekerült a nevelőszülői családba. Mint ahogy az előre látható volt már gyermekkori előzményeiből, Erik nem volt problémamentes kamasz. Az eltelt évek alatt nevelőszüleivel és a nevelőszülők saját és vér szerinti gyerekeivel egyaránt voltak konfliktusai. Ráadásul édesanyja és nővére még inkább szították benne a kamaszkorra amúgy is jellemző lázadó szellemet. Kéthetente a hétvégéket változatlanul édesanyjánál töltötte péntektől vasárnapig. Nehezen végezte el az általános iskolát, majd Pestre iratkozott be élelmiszeripari szakiskolába. A kollégiumból szívesen járt haza a nevelőszülői családhoz, de az igazi családja ma is édesanyja és a nővére. Időközben eltelt négy év, Erik már nagykorú. Eljegyzett menyasszonya van. Az elmúlt néhány évben megismerte azt, hogy milyen újra teljes családban élni, családhoz alkalmazkodni, konfliktusokat kezelni, szeretetet adni és kapni. Volt rá alkalma, lehetősége, hogy mintát kapjon felnőtt életéhez és megpróbálja majd ő is családot alapítani. Családban felnevelni a saját gyermekeit.

Vincze Dezsőné

„E földi vándorúton ama bizonyos hamuba
sült pogácsa a család. Jó szava, szelleme,
védőszentje a mesebeli hősnek. Aki nélküle
indul, nagyobb veszedelmek közé kerül,
sebezhetőbb minden tekintetben.
Némelykor épp a legutolsó menedék...
A család az, ahol zuzmarás időkben
titkon ünnepelhető a titok:
az együvé tartozás tudata.”

/Sütő András: A megtartó család dicsérete/

TÁMOGATÁS NÉLKÜLI GYERMEKVÉDELEM

/A CSALÁDBA FOGADÁS DILEMMÁI – A GYEREKEK MINDIG A HELYÜKÖN VANNAK?/

„Amikor a gyermekeket megfosztják a szülői gondoskodástól, egyúttal a társadalmat is megfosztják a gyermekekben rejlő lehetőségektől.”

/Az UNICEF az ENSZ gyermekjogi szervezete Budapesti nyilatkozata/

Bevezetés

A gyermekjóléti szolgálatok működése óta a szakember sok családba fogadással találkozik és ezekben a családba fogadásokban rengeteg probléma, jogi szabályozás hiánya található. Mivel a különböző gyermekvédelemmel foglalkozó konferenciákon, szakmai megbeszéléseken nem szokott szóba kerülni, viszont sok gyereknek az életében ez alapvetően fontos probléma – ezért fontos ezt a témát körbejárni – elsősorban gyermekjogi képviselő szemével.

1. D. Ferenc családba fogadásának előzménye:

/Az esetben két kiskorú szerepel, jelen írásban a családba fogadott gyerek történetét fogjuk ismertetni./

Feri 7 éves volt, amikor édesanyja elhagyta a családot. /Apai ágon 6 testvér, anyai ágon 1 testvére van/, ő a legfiatalabb.

Az apa 2000-ben meghalt – Feri 11 éves ekkor. Családba fogadás történik, bátyja D. Attila lett a gyám. A családba fogadás 6 hónapig tartott /indok a megszűnésre – anyagi/. Ismét családba fogadás történik, a gyámi feladatot nővére vette át. Ez 16 hónapig tartott /Feri ez idő alatt vándorolt felnőtt testvérei között. Szolnok, Hatvan, Isaszeg, Pest/. /Megszűnés oka – anyagi indok/. A következő családba fogadás - 2002-ben, Feri nevelését nem bátyja, hanem annak élettársa vállalhatja. 2004-ig míg a gyermekjóléti szolgálat nem ismerte meg az esetet Feri elmondása alapján, rendszeres volt a kiabálás, veszekedés, gyakran kizárták a lakásból, mert kulcsot nem kapott, ha segíteni kellett bátyjának nem mehetett iskolába.

Az eset ismertetése

2004. február

Kerületi Gyámhatóságnak /Családvédelmi Csoportnak/ K. Jolán telefonon jelezte, hogy volt élettársa D.A. kórházi kezelése alatt kb. 3 hete elvitte közös gyermeküket, Marikát és saját öccsét, Ferencet, akinek Jolán a családba fogadó gyámja. A gyerekek iskolába sem járnak. A szülő ill. gyám nem tudja, hogy hol keresse őket.

Az anya beszéde elég zavaros volt, nem tudta pontosan azt megmondani, hogy a T. utcai cím állandó vagy albérlet. Kolléganő tájékoztatta, hogy ez ügyben keresse fel a kerületi gyermekjóléti szolgálatot személyesen, természetesen hivatalosan a szolgálat felé ő is megteszi a jelzését.

/Jelzés megtörtént – 15 napos védelembevételre javaslatkérés./

Kerületi iskola írásban jelzi, hogy Marika januártól nem jár iskolába, az apa ígérete ellenére sem.

2004. március

Családlátogatás Szolgálatból, mely alkalomkor az anya ill. gyám ismét kórházi kezelés alatt áll a kerepestarcsai kórház pszichiátriáján és előreláthatóan egy hétig fogják ápolni. Nagykorú személy nem tartózkodott a lakásban – 17 éves családba fogadott kiskorú vigyázott 7 éves féltestvérére.

Szülői felügyelet hiányára /együttműködési nyilatkozat ill. gondozási tervet szülők nélkül elkészíteni nem lehet/, a gyermekek elhelyezésének rendezetlenségére való tekintettel a gyerekek védelembe vételére történik javaslat.

Közben az apa vidékről megjelent. Vállalta, hogy Marikáról és D. Ferencről /akinek nem ő a gyámja/ teljes körűen gondoskodik, az anya állapotára való tekintettel, ezért az áprilisra kijelölt védelembe vételi tárgyalás elmaradt, mert ezután Szolnokon fognak élni. Illetékesség miatt az ügyet a Gyermekjóléti Szolgálat átadta a szolnoki Gyermekjóléti Szolgálatnak, hogy a családnak további életük rendezésével kapcsolatban /családi jogállás, iskola stb./, valamint az anyával való kapcsolat tartásában legyenek segítségükre. Erről a Gyámhatóság /Családvédelmi Csoport/ is értesítést küldött illetékes hatóságnak. Közben a szolnoki Gyjsz. felkereste a családot többszöri sikertelen megkereséssel, míg végül július hónapban sor került az apával személyes találkozásra, mikor kiderült, hogy Marika a nyarat az anyánál tölti, Ferenc pedig elszökött tőle, mint később kiderült nővérehez Pestre.

Másnap felkereste kerületi gyermekjóléti szolgálatot Ferenc, valamint anyai ágról nővére és férje. Elmondták, hogy először a Gyámhivatalt ke-

resték fel, a portáról a gyámhivatal a családvédelmi csoporthoz irányította őket, akik a gyermekjólétihez küldték a családot. A nővér elmondta, hogy Ferenc éjjel kereste fel őket, de ők sajnos nem tudják gondozását, nevelését vállalni.

K. J. gyámszülő is eljött, beszélgetett Ferivel, Feri kijelentette, hogy állami gondoskodásba kíván kerülni a nővérehez Brigittához a nagykőrösi lakóotthonba, akivel eddig is tartotta a kapcsolatot. K. Jolán gyám továbbra is vállalná Ferit, de ő nem akar velük élni. Gy.j.sz. felajánlotta a gyermekek átmeneti otthonát, arra az időre, amíg elrendeződik Feri sorsa. A felajánlott lehetőséget mindketten elfogadták. A gyámszülő ezt írásban is megkérte.

2004. szeptember – esetkonferenciát tart a Gyjsz.

Rövid vázlata a következő. Feri ismét kéri átmeneti nevelésbe vételét. Gyámszülő ezt nem szeretné, ha megtörténne, mert elmondása szerint négy éve gondoskodik Feriről, és két éve gyámja családba fogadással. De ha Feri mégis így dönt, nem áll útjába, ezt bátyja is megerősítette. Feri kérte a szolgálatot, hogy keressenek neki helyet Nagykőrösön és továbbtanulási lehetőséget ugyanott.

2004. októberében – a szolgálat javaslattal élt a Gyámhivatal felé – az előzményeket feltárva, hogy indítsa el D. Ferenc családba fogadott fiatal átmeneti nevelésbe vételét.

2004. november – Gyámhivatal tárgyalást tűz ki D. Ferenc ügyében – melyen Gyjsz., Gyámhatóság, általános iskola osztályfőnöke is jelen van.

A megtartott családba fogadás illetve átmeneti nevelésbe vétellel kapcsolatos esetmegbeszélés emlékeztetője:

„K. Jolán gyám kivételével minden meghívott megjelent. Gyámhivatal részéről elhangzott, hogy a gyám jegyzőkönyvben úgy nyilatkozott, miszerint továbbra is szeretné, ha ő lehetne Ferenc gyámja. Szeretné fenntartani a családba fogadást, úgy érzi el tudja látni a feladatait. **Elhangzott továbbá, hogy a Gyámhivatal nem látja indokoltnak az átmeneti nevelésbe vételt.**

Gyjsz. részéről családgondozó elmondja, hogy nem tartják alkalmasnak K. J. arra, hogy Ferenc gyámja legyen a következők miatt:

- **A gyám pszichiátriai kezelés alatt áll 2003. 11. 25-e óta**, mely kezelés óta az ambuláns kezelést sorozatosan elutasítja. /Pszichiátriai Gondozó írásbeli jelzésére utalt itt./
- Alkalmi munkákból él – illegálisan kereskedik /utcai árus/ többször bevitték és órákra benntartották a rendőrségen.
- A családgondozó nevelési és fejlődési szempontból sem tartja jónak, hogy K. J., aki már nincs élettársi közösségben Ferenc bátyjával, hogy

a kamasz Ferencet nevelje, mert **gondozási feladatainak nem tud eleget tenni.**

D. Ferenc jelenlegi osztályfőnöke szerint, kiskorú előnyére válna, ha a mostani iskolában /átmeneti otthon/ tudná befejezni a tanulmányait és előkészíteni a továbbtanulást.

D. Ferenc elmondta, hogy a **gyámja többször elzavarta a lakásból, minősíthetetlen hangon, durva szavakkal utasítva ki onnan.**

Elmondta továbbá, hogy előfordult, hogy a **gyám nem jött haza, mivel illegális kereskedés miatt bevitte és benntartotta a rendőrség. Határozottan kijelentette a kiskorú, hogy nem akar K. Jolánnál lakni, kéri a családba fogadás megszüntetését és intézetbe utalását. Kiskorú továbbá elmondta, hogy bátyjától azért jött el, mert nem jött ki a testvére jelenlegi élettársával. Nem akar a testvérénél élni.**

Gyámhivatal részéről elmondtuk, hogy az átmeneti nevelésbe vételnek mi a menete, a kiskorú tudomásul vette, és változatlanul kérte a családba fogadás megszüntetését.

A Gyámhivatal az esetmegbeszélésen elhangzott információkat a kiskorú érdekében megvizsgálja. F.É. főtanácsos. 2004. november”
/Ez az emlékeztető teljes idézete/

2005. március

Gyjsz. jelez a Gyámhivatalnak, hogy Ferenc 2004. július 16-tól van a gyermekek átmeneti otthonában, a gyerek két esetkonferencián is kérte átmeneti nevelésbe vételét. A nagykőrösi lakásotthonban van hely, ahová Ferencet testvére mellé el tudnák helyezni. Ezért ismételten kérjük Ferenc családba fogadásának megszüntetését, az átmeneti nevelésbe vételt, többek között a gyám egészségi állapota, valamint Ferenc kérésére. Jelezte Gyjsz., hogy gyám egyetlen alkalommal nem kereste, nem érdeklődött kiskorú felől az intézményben.

A probléma részletezése:

- a./A családba fogadott gyerekek a vér szerinti, valamint a családba fogadó gyámja életvitelét, élethelyzetét, körülményét csak a gyámhivatal kontrollálja évenként, miközben a gyermekjóléti szolgálathoz baj esetén jön a jelzés – ha gond van a családba fogadott gyerekekkel.
- b./A gyerek veszélyeztetettsége egy folyamat, ha időben jön a jelzés, tehát a gyermekjóléti szolgálat már a családba fogadáskor tud a problé-

máról /hiszen a családba fogadás mindig egy súlyos traumának – problémának a következménye, akkor prevencióval még időben segíteni tud – tehát gondoskodó szolgáltatásokat tud nyújtani a gyerek és család számára.

c./További probléma, hogy a családba fogadáskor nem kerül senki látókörébe a vér szerinti család. A gyermekjóléti szolgálat munkatársa legfeljebb csak akkor ismeri meg a vérszerinti szülőt, amikor már a családba fogadó családnál is súlyos problémák vannak a nevelt gyerekekkel. /Nincs tudomásunk az eltűnt anyáról./

d./Mire a gyermekjóléti szolgálat tudomást szerzett ebben az esetben a gyerek jelzése alapján a panaszról, addigra már olyan szinten van a nehézség /sérültek sokszorososan a gyerek jogai/, hogy már képtelenség segíteni a gyereken és gyakran nem marad más út, mint az átmeneti nevelésbe történő javaslat.

Jogsérelmek

Ebben az esetben a gyermeki jogok sérelmével összefüggésbe hozható alkotmányos jogok:

- A jogi szabályozás hiányossága a jogállamiságból eredő jogbiztonság közvetlen veszélyét eredményezheti: „A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.” /Alkotmány 2. §. 1./
- A családhoz való jog. „A Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét.” /Alkotmány 15./
- Az egészséges környezethez való jog. „A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.” /Alkotmány 18. §./
- A gyermeknek kiemelt védelemhez fűződő joga. „A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjára, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.” /Alkotmány. 67. §. 1./

A Gyvt.-ben meghatározott gyermeki jogok sérelme

A gyermeknek joga van saját családi környezetében történő nevelkedéshez

1. nem nevelkedhet a saját családjában, sérült a családhoz való joga. /senki nem segítette a vér szerinti családot és a gyereket/. /Gyvt. 6. §. 1-2. bek./

2. a családba fogadó családban sérült a gyerek testi, lelki érzelmi biztonsága, biztonsághoz való joga sérül – vándorol egyik helyről a másikra.
3. A gyermeknek joga van vérszerinti családja /szülője/ megismeréséhez és a vele való kapcsolattartáshoz. /Gyvt. 7 §.4-5. bek./

Megbízó

A gyermekjóléti szolgálat felkéri a gyermekjogi képviselőt a konkrét gyermek érdekeinek képviseletére, mert a Gyámhivatalt nem kérheti számon, a gyámhivatal figyelmen kívül hagyja javaslatait, nem figyelmeztetheti az idő múlására a gyermek érdekében. Nem tehet javaslatot a gyám személyére, nem kérdezheti meg, hogy pszichiátrián sajnálatosan több éve kezelt gyámról miért nem tudott eddig, mert többek között ez sem kompetenciája. A megbízó a gyermek.

A gyermekjogi képviselő intézkedési lehetőségei:

Gyermekjogi képviselő átnézi az iratanyagokat.

A következő információkat szerzi:

- **A családba fogadás** maximálisan ki lett használva, a gyerek családról családra vándorol /**összesen három helyen volt**/.
- Jelenleg gyermekek átmeneti otthonában van. Gondozását a gyermekjóléti szolgálat javaslatára teszik, mert a **gyám pszichiátriai kezelése** miatt nem tudja gondozását felvállalni. Erről orvos által küldött információt megtalálja az iratban.
- Talál egy **rendszeres gyermekvédelmi támogatást, megszüntető határozatot**, mert a gyám az éves felülvizsgálathoz szükséges igazolásokat többszöri felszólítás ellenére nem csatolt, mely alapján a rendszeres gyermekvédelmi támogatásra való jogosultságát nem tudták vizsgálni.
- Elolvas két emlékeztetőt:
 1. a gyermekjóléti szolgálat esetkonferenciát hívott össze, melyen az érintettek jelen voltak. **Ferenc** elmondta, hogy **állami gondozásba szeretne menni**. Ezt a családot végképpen nem akarja. **Testvére mellett szeretne lenni**, aki szintén átmeneti nevelésbe van.
 2. Ferenc 15 éves, a **gyámhivatal meghallgatta**, amikor ő elmondta, rosszul bántak vele, gyakran kizárták a lakásból, nem akar ebbe a családba visszamenni. Tovább szeretne tanulni és átmeneti nevelésbe

szeretne kerülni, Nagykőrösre, ahol testvére van, akivel egyedül vele, tartja rendszeresen a kapcsolatot. A **gyámhivatal nem javasolja az átmeneti nevelésbe vételt**

- A **gyerekek átmeneti otthonában kilenc hónapja van. Ezalatt az idő alatt a gyám egyszer sem látogatta.**
- A **gyermekjóléti szolgálat két alkalommal írásban kérte a családba fogadás megszüntetését, átmeneti nevelésbe történő elhelyezés javaslatával.**

A gyermekjogi képviselő intézkedési lehetőségei:

- **Beszél a fiattal, segít neki ismételtlen megfogalmazni panaszait, hogy milyen előzmények után jutott el ezen döntésig.**
- **Segíti a gyereket a megfelelő ellátáshoz való hozzájutásában.**
- **Tájékozódik a szolgálatnál, hogy mindent megtettek-e a gyerek érdekében.**
- **Esetkonferencia összehívására tehet javaslatot, melyen mint gyermekjogi képviselő a gyermek érdekeit – segítőként képviseli, és az észlelt problémákról megjegyzések és kérdések formájában nyújt segítséget.**
- **Mit tettek a család megsegítése érdekében?**
- **Ki kereste az anyát, honnan kezdődött a gyerek élete.**
- **Javaslatot tehet, hogy a gyermeket vegyék védelembe, mert a Gyvt. szerint csak ideiglenes elhelyezés alkalmával lehet a védelembe vételt, mint gyermekvédelmi gondoskodás egyik formáját kihagyni, melyen még több probléma látna napvilágot, és a gyámhatósági javaslatra Ferenc élete talán egy kicsit rendeződne. /Azért írom a kicsit, mert az átmeneti nevelésbe vétel rövidege már nem jogosítja fel az otthonteremtési támogatásra, de viszont nappali intézményben tanulva, árvajáradék jár neki, és utógondozottként törődve lenne vele./**

A gyámhivaltól az esetkonferencián:

- **Kérdezhet a gyám tevékenységéről, az éves felülvizsgálat eredményéről. A pszichiátriai betegség problémáiról, mely esetlegesen akadályozhatja a gyámot feladata ellátásában. Milyen lehetőségei vannak a gyámhivatalnak ilyen esetben?**

- Tájékozódhat arról, hogy milyen intézkedések történtek a gyermek átmeneti nevelése ügyének vizsgálatában. Javaslatot tehet más gyermekvédelmi gondoskodásra.

A gyermekjogi képviselő javaslata a probléma rendezése érdekében

A családba fogadás esetén a törvény sokkal nagyobb jogokat generál egyfelől, másfelől pedig nem látja el gondoskodó szerepét.

A családba fogadás, mint a gyermekvédelmi gondoskodás egyike a működés lényeges körülményeit tisztázatlanul hagy és helyet ad az egyedi döntésnek, esetleg önkénynek és a napi intézményi gyakorlat felülírja esetleg annak hitelét, komolyságát.

Joganyag: /Csjt. 101-104. §., Gyvt. 70-71. §., Gyer. 92-9. §. és 158-162. §. Ebből következően a családba fogadás hatásköre gyámhivatali hatáskör. Az eljárás megindítására a szülő jogosult. Esetei, okai: egészségi állapot, indokolt távollét /külföldi tartózkodás/, más családi ok, ami nincs a törvényben nevesítve. Az illetékes gyámhivatal vizsgálja a családba fogadó személyek alkalmasságát, valamint azt, hogy viselhetnek-e gyámságot.

Fentiekből következik, hogy a gyámhivatal előzetesen nem köteles egyeztetni a gyermekjóléti szolgálattal, hiszen az okok felsorolása – és nem konkretizálása feltételezi, hogy nem veszélyeztetett gyerekről van szó. Tehát a családba fogadás ténye automatikusan nem vonja maga után az alapellátás szükségességét. A gyámhivatal azonban, mint hatóság megteheti, hogy felhívhatja a gyermekjóléti szolgálat figyelmét az alapellátás szükségességére. De csak megteheti, a veszélyeztetettségről és a veszélyeztetésről azonban nincs ismerete.

A gyermekjogi képviselő ebben az esetben, mert gyermeki jogsérelem elkövetője lehet a jogalkalmazó, és lehet az ellátást nyújtó is tehet javaslatot, ajánlással élhet a jogalkotó felé.

- Javaslatot tehet a családba fogadások kivizsgálására, szakmai felülvizsgálatára. /Ezt természetesen megteheti fenntartónak Közigazgatási Hivatal Gyámhivatalának, minisztériumnak, ombudsmannak./

Javaslatot tehet például a családba fogadás lehetőségeinek konkretizálására:

1. A törvény a családba fogadást időhatárokhoz kösse. Például egy év után tájékoztassa a gyámhivatal a családba fogadó szülőt, ha rokon,

hogy nevelőszülőként is nevelheti a gyereket, mert a szülők élethelyzete nem változott, vagy éppen romlott.

2. A vérszerinti család gondozására hívja fel a figyelmet.
3. családba fogadó család élethelyzetének alakulásáról ne csak jegyzőkönyv felvétele által tájékozódjon a gyámhivatal. /Minden más gyermekvédelmi gondoskodásnál szükség van a gyermekjóléti szolgálatok segítségére. Itt miért nem?/
4. Egy gyermek esetében ne lehessen 2-3 családba fogadást eszközölni – csak megfelelő szakmai team döntésével, együttműködésével.

Zárszó

Egy konkrét eseten próbáltuk bemutatni a családba fogadás intézményének visszasságát. Utószóként szeretnénk megjegyezni, hogy a gyermekjóléti szolgálatnál jelenleg is szereplő családba fogadási esetek mindegyikéből kiderül egyértelműen a gyerekek sérelmére elkövetett többféle jogsérelem /anyaghiány, érzelmi biztonság hiánya/, nem beszélve itt a családba fogadó családok diszkriminációjáról. Amelyik családba fogadó szülőnek tudomására jut, hogy rokonként lehet nevelőszülő is, az többnyire él vagy szeretne élni ezzel a lehetőséggel. Ennek többféle előnye is van a család és a gyerek számára. Amellett, hogy egy viszonylag kedvező anyagi háttérrel nyújt a gyerekeknek, a családba fogadó gyámnak módja van egy olyan felkészítő tanfolyamon részt venni, majd a későbbiekben továbbképzéseken, problémafeltáró esetmegbeszéléseken, ami a későbbi kamasz magatartási, érzelmi problémát megelőzi vagy annak megoldását, elfogadását megsegíti. A nevelőszülői családok folyamatos segítségnyújtása megkönnyíti a kapcsolattartást a vér szerinti szülővel és módot adhat – amelyikre van lehetősége – a vér szerinti szülőhöz való visszakerülésre.

Jó érzés, hogy vannak emberek a rokonságban, baráti körben, akik vállalják azt, hogy a saját családjukban felnevelik a gyereket – tehát családba fogadják a rászoruló, hosszabb rövidebb távon egyedül maradó gyereket. Viszont fontos és szükséges, hogy ezek a gyerekek biztonságban legyenek mind anyagilag, mind pedig érzelmi szempontból. Biztonság a családnak is és a gyerekeknek, ha van egy segítő szolgálat, szakember, aki amúgy sem könnyű életüket megsegíti. Joguk is kell, hogy legyen ezeknek a gyerekeknek, hogy ne csak hamupipőke, kakukkiókaként éljenek a családban, aki szívességből befogadja, családba fogadja őket, hanem lehetőségként egy hosszútávú segítő megoldásként éljenek itt. A befogadó családnak legyenek kötelezettségei – ne csak az évenkénti formális beszá-

molási kötelezettségei, hanem olyan kompetenciái, amellyel nem saját gyerekek nevelésére alkalmasak.

Nagyon fontos lenne, hogy ne kelljen a családba fogadó szülőnek még az anyagi problémákkal is foglalkozni, mert gyakorlatból tudom, minden a gyereken csapódik le és a gyerek jogai sérülnek.

Bizonyára vannak jó családba fogadások is. A gyermekjóléti szolgálatnál csak a nem követett és nem gondoskodott családok családba fogadásával, a vér szerinti szülők súlyos elhanyagolásával, kontroll nélküliségével találkozunk, mert sokszor évekig tartó családba fogadás alatt a szülőknek további nehézségei támadnak és bizony ezáltal óhatatlanul elfelejtene szülők maradni.

Összegezve a leírtakat az a véleményem, hogy ebbe és a többi családba fogadás esetében: a preventív gyermekvédelem lehetőségét a családba fogadás szabályozatlansága teljes mértékben kizárja és újabb problémákat generál a családok gondozása terén.

A kezdetben probléma nélküli családba fogadó család gondozott családdá, a vér szerint szülő és gyerek is, további vesztesé válik.

A családba fogadás – jogszabályi háttere

A Gyvt. Szerint, ha a gyermek testi, érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges ellátás a szülő beleegyezésével nem biztosítható és a fennálló helyzet a gyermek fejlődését veszélyeztet, a települési önkormányzat jegyzője, illetve a gyámhivatal a gyermekvédelmi gondoskodás keretében a következő intézkedéseket teszi. Védelembe vétel, családba fogadás, ideiglenes hatályú elhelyezés, átmeneti vagy tartós nevelésbe vétel, utógondozás vagy utógondozási ellátás elrendelése. (Gyvt. 67. §. (1) bek.)

Joganyag: Csjt. 101-104. §, Gyvt. 70-71. §, Gyer. 92-94. § és 158-162. §

Hatáskör: Gyámhivatal

Illetékesség: Gyvt. 124. §

Eljárás megindítására jogosult: Szülők – Ha a szülői felügyelet csak az egyik szülő gyakorolja, a másikat is meg kell hallgatni. A családba fogadás ideje alatt a szülő felügyeleti joga szünetel.

Esetei, okai: Egészségi állapot, indokolt távollét, más családi ok (nincs a törvényben nevesítve) miatt a gyermeket a szülő által megnevezett család átmenetileg gondozza, nevelje.

Eljárás menete:

Meghallgatás: szülőé, vagy más törvényes képviselőé, gondozóé, korlátozottan cselekvőképes gyermeké, ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermeké, családba fogadó szülőké / **személyeké.**

Tájékoztatási kötelezettség a jogkövetkezményekről. Ezek: szülői felügyeleti jog szünetel, tartási kötelezettség marad a szülőnél, kapcsolattartási jog megilleti a szülőt, gyermek sorsát érintő kérdésekben a szülő és a befogadó együttes döntési joga (ha vita van a Gyámhivatal), különösen indokolt esetben szülőé a vagyonkezelés és vagyoni ügyben a törvényes képviselői jog.

Családba fogadás okának és várható időtartamának vizsgálata.

Családba fogadó alkalmasságának vizsgálata.

Jegyző felkérése a gyermek ingó és ingatlan vagyonáról leltár készítésére.

Gyámság viselése feltételeinek fennállása.

Környezettanulmány készítése.

Határozathozatal (hozzájáruló vagy elutasító).

A családba fogadó **szülő(ke)t/ személy(ke)t** a Gyámhivatal gyámul rendeli. Ez a családba fogadás engedélyezéséről szóló határozat rendelkező részének eleme.

Számadásig határidőbe kell tenni.

Gyámi számadás elbírálása során vizsgálni kell, hogy továbbra is a gyermek érdekében áll-e a családba fogadás fenntartása.

Megszüntetés:

Ha a szülő kéri és saját családjába a gyermek visszahelyezhető, ha nem áll a gyermek érdekében a családba fogadás fenntartása, gyermekvédelmi gondoskodás más formáját kell elrendelni.

Lochmann Lászlóné